BUNA-CREDINȚĂ – PRINCIPIU FUNDAMENTAL AL DREPTULUI CIVIL

GOOD FAITH – FUNDAMENTAL PRINCIPLE OF CIVIL LAW

Sergiu BĂIEŞU, dr., prof. univ.,
Universitatea de Stat din Moldova

Abstract: The current version of the Civil Code uses the term „good faith" about 100 times. But the choice of this topic was not dictated solely by the fact that the new regulations in the Civil Code pay greater attention to good faith. The term good – faith does not have the same meaning, the Civil Code using it as a principle, but also as a presumption. The doctrine also holds the idea that good faith is both a presumption and a principle of civil law. Some authors argue that good faith is to be analyzed in an objective and subjective sense. In the following, we will be concerned about the principle of good faith in binding law which can rightly be attributed after 1 March 2019 to the basic principles of civil law.

Cuvinte-cheie: *buna credință, cod civil, raport juridic civil, principiu, prezumție.*

Varianta actuală a Codului civil [1] utilizează termenul de bună-credinţă de circa 100 de ori. Deşi, în ce mai mare parte, termenul buna-credinţă este utilizat în Cartea doi, dedicată drepturilor reale, totuşi, comparativ cu modificările de pînă la 01 martie 2019, întâlnim „insistent" acest termen şi în Cartea a treia dedicată obligaţiilor. Dar, alegerea acestei teme, nu a fost dictată doar de faptul că noile reglementări din Codul civil acordă o atenţie sporită bunei-credinţe. Ca motiv a fost şi faptul că buna-credință este utilizată în drept foarte demult, dar poate cel mai important că la facultățile de drept, sistemic nu se studiază, suficient de profund, buna – credinţă, nici ca principiu, dar nici ca prezumţie, iar la practică, din păcate, rare sunt cazurile, în care instanțele își fundamentează hotărârile, exclusiv pe buna-credință. În literatura de specialitate se afirmă că sub influența doctrinei germane și în SUA începând cu sfârșitul secolului XIX se dezvoltă principiul bunei-credințe. Și aici, nu pot să nu afirm, de rând cu alți autori, că principiul bunei-credințe a fost aplicat în dreptul privat roman, constând în principal a reda voința reala a părților contractante, poziție care sa aplicat până la începutul sec. XX. În acest sens, autorul german Zimmermann, în articolul "Dreptul roman și cultura europeană", ne vorbește despre recepționarea instituțiilor din dreptul roman [2, p. 964-987].

Termenul bună – credinţă nu are una şi aceiaşi semnificaţie, Codul civil utilizând-ul în calitate de principiu, dar şi în calitate de prezumţie. La fel și doctrina susține ideea precum că buna credință este și o prezumție dar și un principiu al

dreptului civil [3, p. 9-13]. Unii autori susțin ideea precum că buna credință urmează a fi analizată în sens obiectiv și în sens subiectiv [4].

În ceea ce urmează, ne vom preocupa de principiul bunei-credinţe în dreptul obligaţional, nu înainte de a defini acest principiu, care după 1 martie 2019, pe bună dreptate, poate fi atribuit la categoria principiilor fundamentale ale dreptului civil.

Codul civil, în art. 1 intitulat „**Principiile legislaţiei civile**" alin. 1, dispune că „*Legislaţia civilă este întemeiată pe recunoaşterea egalităţii participanţilor la raporturile reglementate de ea, protecția vieții intime, private și de familie, recunoaşterea inviolabilităţii proprietăţii, a libertăţii contractuale,* ***protecția bunei-credințe****, protecția consumatorului, recunoașterea inadmisibilității imixtiunii în afacerile private, necesității de realizare liberă a drepturilor civile, de garantare a restabilirii persoanei în drepturile în care a fost lezată şi de apărare a lor de către organele de jurisdicție competente".* Putem observa careva modificări în conținutul acestei norme comparativ varianta de până la 1 martie 2019. Diferența, care ne interesează, se referă la "**protecția bunei-credințe**", care nu exista în varianta veche. Înseamnă acest lucru oare, că până la 1 martie 2019, nu puteam vorbi despre existența principiului bunei-credințe în Codul civil. Desigur că nu, fiindcă fostul art. 9 dispunea că "*Persoanele fizice şi juridice participante la raporturile juridice civile trebuie să îşi exercite drepturile şi să îşi execute obligaţiile cu bună-credinţă, în acord cu legea, cu contractul, cu ordinea publică şi cu bunele moravuri. Buna-credinţă se prezumă până la proba contrară*". De altfel, această prevedere legală nu a suferit nici o modificare, același lucru fiind prevăzut în art. 10 Cod civil. Includerea principiului **protecției bunei-credințe,** in conținutul art. 1 din Codul civil, odată în plus semnifică importanța acestui principiu al dreptului civil. Pe de altă parte Codul civil din 1964, nu conținea careva prevederi care ar fi impus concluzia existenței principiului bunei-credințe în acel Cod civil.

În plan comparat, remarcăm faptul că majoritatea Codurilor civile adoptate în ultima perioadă de timp, mai mult sau mai puțin, conțin referințe dedicate bunei-credințe, în unele coduri buna-credință fiind considerată un principiu al dreptului civil, în altele nu. Astfel, art. 14 din Codul civil Român dispune " *Orice persoană fizice sau persoană juridică trebuie să îşi exercite drepturile şi să îşi execute obligaţiile cu bună-credinţă, în acord cu legea, cu contractul, cu ordinea publică şi cu bunele moravuri*". Codul civil al Ucrainei în art. 3 enumeră printre principii și principiul bunei-credințe. La fel, Codul civil al Federației Ruse, în art. 1 alin. 3 prevede că la stabilirea, exercitarea și protejarea drepturilor civile și executarea obligațiilor civile, participanții la relațiile civile trebuie să acționeze cu bună-credință. Art. 8 alin. 4 din Codul civil, al *Kazahstanului* stipulează că cetățenii și persoanele juridice trebuie să acționeze cu bună-credință în exerci-

tarea drepturilor lor, respectând în mod rezonabil și corect cerințele cuprinse în legislație, principiile morale ale societății. Fac referire la principiul bunei-credințe și Codul civil olandez în art. 11-13, dar și Codul civil al Georgiei în art. 8 și 361. Referințe cu privire la buna-credință sunt cuprinse și în Codul civil francezi dar și Codul civil german. Astfel, ultima propoziție din art. 1134 a Codului civil francez dispune că înțelegerea urmează a fi executată cu bună-credință, iar secțiunea 242 a BGB prevede că debitorul este obligat să execute obligația cu bună-credință, luând în considerare practicile obișnuite. La fel și secțiunea 157 din BGB dispune că contractele trebuie să fie interpretate în conformitate cu bună-credință, luând în considerare practica obișnuită. În acest sens, putem observa că textul acestor articole din Codul civil francez și BGB nu impun concluzia că am fi în prezența unui principiu al dreptului civil numit principiul bunei-credințe. Art. 1134 din Codul civil francez, respectiv secțiunea 242 din BGB se referă la aplicarea bunei-credințe în raporturile contractuale. Cu toate acestea, trebuie să remarcăm, că jurisprudența din aceste țări a mers cu mult mai departe, făcând posibilă aplicarea bunei-credințe și în cadrul altor instituții de drept civil.

Revenind la reglementările actuale din Codul civil al Republicii Moldova, susținem că buna-credință constituie un principiu fundamental al dreptului civil. Unii autori susțin că buna-credință nu ar fi un principiu al dreptului, acesta fiind influențat de morală [5]. În opinia noastră, buna-credință este un principiu al dreptului civil fiindcă are o reglementare expresă în art. 1, 11 din Codul civil.

Noțiunea bunei-credințe. Conform DEX- lui „**BUNĂ-CREDÍNȚĂ** (în opoziție cu rea-credință) este o convingere intimă a cuiva că ceea ce face este bine; sinceritate, onestitate. *De bună-credință = sincer, cinstit, onest"[6].* Noțiunea legală a bunei credințe o întîlnim în art. 11alin. 1 din Codul civil conform căruia "*Buna-credință este un standard de conduită a unei părți, caracterizată prin corectitudine, onestitate, deschidere și luarea în cont a intereselor celeilalte părți la raportul juridic"[7]*. Deci, conform legiuitorului, buna-credință este în primul rând "*un standard de conduită a unei părți*". Ce ar însemna "*standard de conduită*" ?. Dacă e să apelăm din nou la DEX, vom observa că **STÁNDARD** este o normă sau ansamblu de norme care reglementează calitatea, caracteristicile, forma etc. unui produs. Aceasta înseamnă că "*standard de conduită*" este nu altceva decât o normă sau ansamblu de norme care reglementează conduita unui subiect al raportului juridic civil. Codul civil, în art. 11 alin 1, include în conținutul "*standardului de conduită*" patru elemente, după cum urmează: - (a) *corectitudine,* (b) *onestitate,* (c) *deschidere*, (d) *luarea în cont a intereselor celeilalte părți la raportul juridic.* Primul lucru, la care ar fi necesar să găsim răspuns ar fi, dacă toate cele patru elemente, componente ale standardului de conduită, urmează a fi întrunite cumulativ, pentru a fi în prezența bunei-credințe. Încercând a găsi răspuns la această întrebare vom observa că cuvintele *corectitudine*

și *onestitate*, conform DEX-lui, sunt sinonime, iar *deschidere* nu poate considerat un termen juridic. În opinia mea, ”*corectitudine, onestitate, deschidere”,* sunt trei termini, care se completează reciproc unul pe altul și care ne permit a identifica, în fiecare caz concret, dacă conduita persoanei poate fi considerată a fi de bună sau de rea-credință. Respectiv, nu vom fi în prezența bunei-credințe în situația în care o parte a acționat în contradicție cu declarațiile pe care le-a făcut anterior sau cu comportamentul pe care l-a avut anterior în cazul în care cealaltă parte, în detrimentul său, s-a bazat în mod rezonabil pe acele declarații sau acel comportament (art. 11 alin. 2 din Codul civil). Deci, am putea afirma că nu este **corect, onest** dacă ai acționat în contradicție cu declarațiile și comportamentul pe care le-a făcut anterior. În sfârșit, dar poate cel mai important, este cel de-al patrulea element al ”*standardului de conduită*”, care se referă la *”luarea în cont a intereselor celeilalte părți la raportul juridic”.* Fără a intra în prea multe detalii, reamintim faptul că raporturile civile se bazează și pe principiul recunoașterii egalității participanților la aceste raporturi. Este evident că într-un raport juridic părțile au interese reciproce, care nu pot fi neglijate, iar atunci când o parte neglijează interesele celeilalte părți, se pot afecta drepturile celeilalte părți. În opinia mea, acest element al bunei-credințe, adică*”luarea în cont a intereselor celeilalte părți la raportul juridic”*, poate să-i permită judecătorului, în anumite circumstanțe, să aplice principiul bunei-credințe în detrimentul unui text de lege, care face în mod evident și disproporționat să afecteze interesele celeilalte părți a raportului juridic civil.

Noțiunea propusă. Avînd în vedere conținutul art. 11 din Codul civil, care conține elementele definitorii ale bunei-credințe, consider că prin buna-credință, **ca principiu al dreptului civil, noi înțelegem acel standard de conduită a unei părți a raportului juridic civil, *caracterizată prin corectitudine, onestitate, deschidere și luarea în cont a intereselor celeilalte părți la raportul juridic,* ce presupune că această parte să nu acționeze în contradicție cu declarațiile pe care le-a făcut anterior sau cu comportamentul pe care l-a avut anterior în cazul în care cealaltă parte, în detrimentul său, s-a bazat în mod rezonabil pe acele declarații sau acel comportament.**

Referințe bibliografice:

1. Avem în vedere Codul civil modernizat, cu modificările care au intrat în vigoare începând cu 01 martie 2019. În cadrul Conferinţei din 4-5 octombrie 2018 făceam trimitere la proiectul de modificare a Codului civil.
2. Reinhard Zimmermann, Dreptul roman și cultura europeană, // Liber Amicorum, LIVIU POP, Editura Universul Juridic, București, 2015.

3. Сулейменов М. К. Добросовестность в гражданском праве, проблемы теории и практики//Добросовестность в гражданском праве. Материалы международной научно-практической конференции в рамках ежегодных цивилистических чтений Алматы. 22-23 мая 2014 г.
4. Pentru detalii a se vedea Egorov Andrei, Buna credință în dreptul privat. https://www.youtube.com/watch?v=R9PfRD9BgRI
5. Pentru detalii a se vedea lecția publică a prof. Dojdev Dimitrii https://www.youtube.com/watch?v=vkns27-vSDg
6. Pentru detalii a se vedea https://dexonline.ro/definitie/bun%C4%83-credin%C8%9B%C4%83
7. Această noțiune este preluată din art. 1-103 DCFR conform căruia ”The expression “good faith and fair dealing” refers to a standard of conduct characterized by honesty, openness and consideration for the interests of the other party to the transaction or relationship in question”.